

установи займають пристосовані для своїх потреб будинки старих госпіталів, дитячих садків і т.д.

Функціональна структура спеціалізованих навчальних закладів для сліпих дітей має кілька взаємозалежних блоків приміщень, які будуються за функціональною схемою звичайної шкільної установи. Основними складовими є такі приміщення: службово-побутові, загальні (зал для музичних занять, класи для проведення уроків, ділянка для корекційних занять...), медичні приміщення, клубна частина (групові осередки: туалетна, спальні, ігрові...) Серед всіх функціональних блоків у школі-інтернаті груповий осередок є місцем, де дитина проводить найбільше часу. У груповому осередку відбуваються основні форми життєдіяльності: сон, прийом їжі, гра, навчання й т.п. Кожне приміщення, своєю чергою, поділяється на функціональні зони відповідно до діяльності, здійснюваної у межах приміщення. Меблі, обладнання, іграшки розробляються спеціально для таких закладів так, щоб саме вони сприяли максимальному розвитку дитини й допомагали адаптуватися йому у довкіллі не тільки під час навчання або корекційних занять, а й під час ігор.

1. Синева Е.П. Тифлопсихологія: Учеб. пособие. – 2006. – 144 с. 2. Выготский Л.С. К психологии и педагогики детской дефектности // Дефектология. – 1974. – № 3. – С. 71–76. 3. Крумлідзе Х. Жилище для престарелых и инвалидов. – М.: Стройиздат, 1983. – 88 с. 4. Лубовский В.И. Проблема интеграции лиц с глубокими и множественными дефектами в общем и специальном образовании // Дефектология. – 1982. – № 2. – С. 78–80.

УДК 72.01

А.В. Скороходова, Ю.В. Купрійова
Харківський державний технічний університет
будівництва та архітектури

СУЧАСНЕ АРХІТЕКТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ПОВЕДІНКУ ЛЮДИНИ

© Скороходова А.В., Купрійова Ю.В., 2008

Розглядаються особливості сучасного архітектурного середовища та його вплив на поведінку людини.

The peculiarities of modern architectural environment and its influence on human behavior are examined.

Постановка проблеми

У сучасному великому місті людина перебуває під впливом швидкозмінного середовища. Сьогодні потреба у великих офісних будинках і житлі європейського рівня призводить до процесу інтенсивного будівництва та ущільнення міської забудови. Нове архітектурне оточення – більш концентроване середовище, яке інтенсивно впливає на механізми поведінки людини. Взаємодія людини з навколишнім архітектурним середовищем стає тіснішою і складнішою. Прискорюються процеси зовнішньої й внутрішньої активності людини. У зв'язку із цим виникають питання, пов'язані із впливом архітектурного середовища на поведінку людини.

Обраний напрям дослідження пов'язаний з пріоритетною тематикою наукових розробок кафедри дизайну архітектурного середовища ХДГУБА.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Вивчення цього питання ґрунтувалося на роботах вітчизняних і закордонних фахівців: В.Р. Аронова, С.О. Михайлова, В.І. Іовлева, М.С. Чорновушок, В.Т. Шимко, Дж. К. Джонс та ін.

Формулювання цілі статті

Поведінка інколи є організаційним чинником і буквально диктує принципи просторової організації. Головним для архітектора є процес впливу форми, що і було виявлено у цьому дослідженні.

Результати дослідження

Для того, щоб визначитися з тим, що в сучасному архітектурному середовищі впливає на поведінку людини, потрібно виділити основні типи просторів, виходячи з того, як реагує на них людина. При цьому за точку відліку беруть таку поведінку, коли людина пересувається в природному темпі, ненапружено, без стресів, керуючись почуттям захищеності. Це перший стан.

Наступний стан, пов'язаний з типом середовища, характеризується тим, що людина, насторожена й зосереджена, вибирає найбезпечніші шляхи пересування.

І третій характеризується активним опануванням середовища; людина тоді рухається рішуче, вибираючи найкоротші шляхи, не затримується через зупинки та роздуми, мета такого руху полягає в тому, щоб вийти на комфортнішу ділянку.

Всі ці три стани, що спричиняють форми поведінки, ґрунтуються на принципах, сформованих у психіці людини ще тоді, коли вона вперше починала освоювати рівнини. Можна сказати, що в сучасному архітектурному середовищі відбувається взаємодія тих самих просторових архетипів і архетипів поведінки, тобто просторових форм і форм поведінки, що мають стійкий аналог в історії людства. І якщо звернутися до доісторичного періоду, то можна побачити, наприклад, що первісна людина, рухаючись у первозданному середовищі, вибирала найбезпечніші шляхи, які мали найліпше покриття, а для зупинок або тривалого перебування вибирала масштабні й добре захищені місця. Прикладом може слугувати рух людини піщаним берегом, обмеженим з двох боків рікою й чагарником, з тимчасовою зупинкою під розкидистим деревом або біля невеликої скелястої стіни, де вона могла б укритися від дощу й вітру.

Щось подібне на початку 70-х розглядав М. Співак у своїй теорії “архетипічних місць”. Він пропонував “... матрицю, свого роду номенклатуру поведінкових стереотипів, виділяючи тринадцять життєво важливих функцій: “їжа”, “сон”, “спілкування”, і т. п., а також низку менш звичних для нас: “позначення й охорона особистої території”, “гра”, “боротьба за місце в груповій ієрархії”. Причому, на його думку, кожна з них має свою модифікацію й висуває свої вимоги до просторового середовища, залежно від життєвого циклу, в якому перебуває індивід”. Але при цьому М. Співак не зіставляв типи просторів і форми поведінки. Простежити взаємозв'язок можна, якщо насамперед розглядати основну умову, за якої людина відчуває себе комфортно й рухається природно – це захищеність місця. З погляду захищеності від впливів стихії сучасне міське середовище більш ніж комфортне, але скрутність компонентів простору диктує “екстрені” форми поведінки.

Великі міста часто асоціюються в людей з ущелинами, заповненими потоками людей і машин. Перебуваючи в такій “ущелині”, під навислими фасадами будинків, людина не завжди усвідомлено прагне вийти на відкриту ділянку. Як видно із цього прикладу, в людині спрацьовують просторові архетипи, при цьому, визначаючи характер просторової організації, пішохід насамперед зважає на те, наскільки воно відкрите або закрите. І на основі загальноприйнятої теорії, міське середовище теж має два основні типи простору: відкритий й закритий.

Так, за класифікацією, до відкритих просторів у містах належать “незабудовані території взагалі, зокрема водно-зелені системи, головні проспекти, набережні, еспланади, пішохідні зони, майдани, бульвари й інші елементи планувальної структури міста, які становлять систему відкритих просторів”. Перебуваючи в таких просторах, людина менш захищена від впливів стихії, але в місті головною для неї є можливість маневрувати й швидко досягати потрібного пункту, і в цьому їй допомагають орієнтири, огляд яких часто обмежений.

Для того, щоб чітко побачити закономірності та взаємозв'язок типу простору й форми поведінки, у таблиці визначено основні аспекти архітектурного середовища, що впливають на поведінку людини.

Із цієї таблиці видно, що пішоходові в місті потрібна достатня кількість відкритих просторів, але наявна щільність і висота забудови продиктовані високою діловою й творчою активністю, що вимагає постійних контактів і взаємодій.

Тип простору – форма поведінки

Тип простору	Характеристики простору	Основні аспекти, що впливають на поведінку	Переважаючий емоційний стан	Характерні риси поведінки
відкритий	наявність протяжних незабудованих ділянок, добра оглядовість прилеглих територій	довжина, досяжність орієнтирів і пунктів призначення	природний	природний темп руху, відсутність напруженості й стресових реакцій
напіввідкритий	чергування щільно забудованих ділянок і відкритих територій, періодичне обмеження огляду	ритм зміни оточення (частота зміни просторів), видимість орієнтирів	Насторожений	“рваний” темп руху (часте чергування прискорень і зупинок)
закритий	щільно забудовані території, відсутність відкритих просторів, можливості огляду весь час обмежені	дистанції до елементів обмеження руху, видимість орієнтирів	Активний	швидкий темп РУХУ, відсутність зупинок і міркувань, прагнення вибратися на комфортну ділянку

У такому просторі ми бачимо й зворотну залежність, коли поведінка, своєю чергою, буквально диктує принципи просторової організації. Головним для архітектора є процес впливу форми.

Висновки

У висновку треба зазначити, що взаємозв'язок між формою простору архітектурного середовища й поведінкою людини проявляється в особливих рухах, емоційних станах, жестах, а також інших діях людини, що вказують на стан внутрішнього комфорту або дискомфорту, напруги або розслаблення. При цьому якщо орієнтуватися на ключові принципи поведінки, насамперед треба враховувати дві основні форми поведінки: активну і пасивну, процес опанування середовища й відпочинок.

Простір має гармонійно сполучати властивості відкритого й закритого типу, “внутрішнього” і “зовнішнього”, інтер'єру й екстер'єру, затишку і волі. У природі існує безліч прикладів природної організації просторів: долини з деревами, ущелини, печери й, з іншого боку, луки, пустелі, рівнини, озера. Не випадково так часто в міській забудові використовують елементи озеленення – дерева й газони, а також фонтани й басейни, й кожний пішохідний простір має містити ці елементи, щоб залучати природні сценарії до середовищних архетипів.

Сполучення властивостей “внутрішнього” і “зовнішнього”, а також природного і урбанізованого створює простір, що відповідає різноманіттю форм поведінки, регулює процеси активності й відновлення. А своєчасне спостереження за механізмами поведінки й аналіз конкретних форм психічної активності (поведінкові реакції на нове архітектурне оточення) із врахуванням сучасних тенденцій і підходів до аналізу в цій області теорії архітектури, допомагає знайти конкретні форми і сектори простору архітектурного середовища, які впливають на людину.

1. Иовлев В.И. Екатеринбург: Архитектон. Экопсихология для архитекторов: процесс и форма. 304 с. 1996. 2. Черноушек М. Психология жизненной среды. – М.: Мысль, 1989. – 174 с. 3. Шимко В.Т. Архитектурное формирование городской среды: Учеб. пособие для архитектурных специальностей вузов. – М.: Высш. шк., 1990. – 223 с.